

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

Кафедра юридичної психології

ЗАТВЕРДЖУЮ

Перший проректор НАВС
полковник поліції

Станіслав ГУСАРЄВ

12.2023

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЛІДЕРСТВО В ОРГАНІЗАЦІЯХ

Статус дисципліни: вибіркова

Рівень вищої освіти: другий (магістерський)

Ступінь вищої освіти: магістр

Галузь знань: 28 Публічне управління та адміністрування

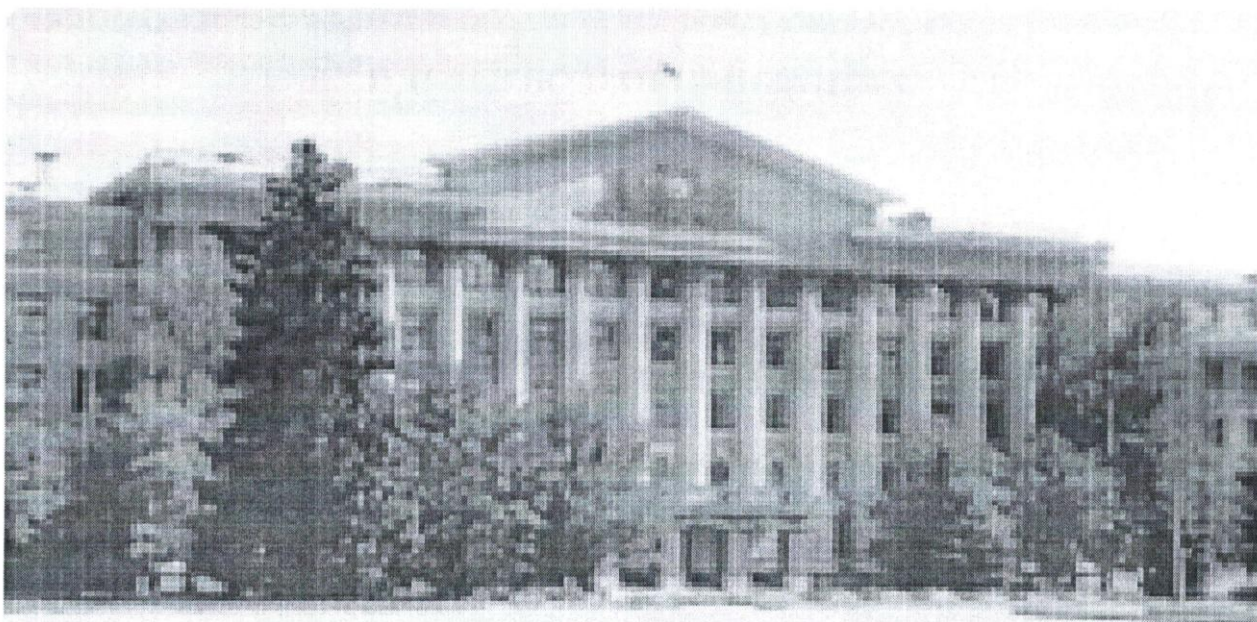
Спеціальність: 281 Публічне управління та адміністрування

Освітньо-професійна програма: Публічне управління та адміністрування

Форми здобуття вищої освіти: заочна

Мова навчання: українська

Форма підсумкового контролю: залік

Київ – 2023

Робоча програма навчальної дисципліни «Лідерство в організаціях» розроблена для здобувачів ступеня вищої освіти магістра за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування» відповідно до освітньо-професійної програми «Публічне управління та адміністрування» для заочної форми навчання.

Розробник:

Оксана ХРИСТЮК – викладач кафедри юридичної психології, магістр психології

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри юридичної психології
Протокол від 07.12 2023 року № 8

**Завідувач кафедри
юридичної психології**

Олена КУДЕРМІНА

Схвалено науково-методичною радою Національної академії внутрішніх справ

Протокол від 22.12 2023 року № 15

Голова науково-методичної ради

Станіслав ГУСАРЄВ

Результати перегляду робочої програми навчальної дисципліни
Робоча програма переглянута на 202 /202 н.р. без змін; зі змінами .
(Додаток _).

протокол засідання кафедри від
____.____.202_ № __

Завідувач кафедри

Олена КУДЕРМІНА

протокол науково-методичної ради

від _____.____.202_ № __

Голова НМР

Станіслав ГУСАРЄВ

Робоча програма переглянута на 202 /202 н.р. без змін; зі змінами
(Додаток _).

протокол засідання кафедри від

____.____.202_ № __

Завідувач кафедри

Олена КУДЕРМІНА

протокол науково-методичної ради

від _____.____.202_ № __

Голова НМР

Станіслав ГУСАРЄВ

1. ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ ПРО НАВЧАЛЬНУ ДИСЦИПЛІНУ

Предметом вивчення навчальної дисципліни виступає психологічна сутність лідерства, психологічні теорії лідерства в процесі управління організаціями, а також психологічні властивості лідера.

Міждисциплінарні зв'язки: «Психологія управління», «Кадровий менеджмент та сучасні технології роботи з персоналом», «Психологія іміджу організації та керівника», «Психологія конфлікту».

Програма навчальної дисципліни складається з таких тем:

1. Поняття і сутність лідерства. Поведінкові та ситуаційні теорії лідерства.
2. Розвиток лідерського потенціалу керівника.

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою дисципліни «Лідерство в організаціях» є формування наукового світогляду в площині: визначення поняття, сутності лідерства як ключового елементу інноваційного процесу та розвитку організації; вимог до сучасного лідерства; поведінкових та ситуаційних теорій лідерства; ролі лідера в організації як соціальної інституції; специфіки прикладних досліджень та реальних можливостей психології в формулюванні практичних рекомендацій щодо розвитку лідерського потенціалу керівника організації, здатного професійно та ефективно впроваджувати зміни та новації у професійну діяльність.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни «Лідерство в організаціях» є розв'язання загальних наукових проблем, пов'язаних із формуванням знань про соціально-психологічну природу лідерства; аналіз шляхів і засобів впливу на механізми становлення лідера; дослідження управлінських відносин і стилю керівництва в організації.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми здобувачі вищої освіти повинні:

знати:

- ✓ теоретико-методологічні засади дисципліни «Лідерство в організаціях»;
- ✓ теоретичні та практичні аспекти лідерства;
- ✓ сутність ефективного лідерства, актуальні проблеми і вимоги до сучасного лідерства в організації,
- ✓ соціально-психологічний зміст, умови та засоби оптимізації управління організацією;
- ✓ особистісні якості сучасного лідера та шляхи їх розвитку;
- ✓ принципи формування професійної команди, орієнтованої на результат.

уміти:

- ✓ застосовувати отримані знання в практичній діяльності;

- ✓ здійснювати соціально-психологічний аналіз стану управління організацією;
- ✓ виявляти чинники, що мають найбільший вплив на формування та розвиток лідерських якостей;
- ✓ на основі вивчення особливостей лідерства розробляти рекомендації щодо оптимізації процесу управління організацією.

1.4. Програмні компетентності відповідно до освітньо-професійної програми підготовки здобувачів вищої освіти:

Інтегральна компетентність. Здатність розв'язувати складні задачі і проблеми у сфері публічного управління та адміністрування та/або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог.

Загальні компетентності:

ЗК01. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК02. Здатність працювати в команді, мотивувати людей та рухатися до спільної мети, бути лідером, діяти соціально відповідально та свідомо.

ЗК08. Формування «soft skills»: *індивідуальних*: тайм-менеджмент; гнучкість/здібність адаптуватися; організація простору; властивість приймати рішення та вирішувати проблеми; вміння чітко ставити завдання і формулювати цілі; позитивне мислення та оптимізм; *комунікативних*: креативність; логіка; менеджмент знань та інформації; навички міжособистісних відносин; зрозуміло формувати думки; взаємодія з різними типами людей; відповідати аргументовано, зрозуміло, вчасно і ввічливо; готувати та робити якісні презентації; вміння працювати в команді; *управлінських*: письменицькі навички; уміння вирішувати проблемні ситуації.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності:

ФК01. Здатність налагоджувати соціальну взаємодію, співробітництво, попереджати та розв'язувати конфлікти.

ФК02. Здатність організувати діяльність органів публічного управління та інших організацій публічної сфери.

ФК10. Здатність приймати обґрунтовані управлінські рішення з урахуванням питань європейської та євроатлантичної інтеграції.

Результати навчання:

ПРН02. Розв'язувати складні задачі публічного управління та адміністрування, враховуючи вимоги законодавства, виявляти правові колізії та проблеми, розробляти проекти нормативно-правових актів для їх усунення.

ПРН04. Використовувати сучасні статистичні методи, моделі, цифрові технології, спеціалізоване програмне забезпечення для розв'язання складних задач публічного управління та адміністрування.

ПРН08. Уміти здійснювати ефективну комунікацію, аргументувати свою позицію, використовувати сучасні інформаційні та комунікаційні технології у сфері публічного управління та адміністрування на засадах соціальної відповідальності, правових та етичних норм.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 годин / 3 кредити ECTS.

Мова навчання: українська мова.

Консультативну допомогу здобувачі вищої освіти можуть отримати у науково-педагогічних працівників кафедри юридичної психології, які безпосередньо проводять заняття, або звернувшись з письмовим запитом на електронну пошту за адресою k015@naiau.kiev.ua.

3. Структура навчальної дисципліни

Тема 1. Поняття і сутність лідерства. Поведінкові та ситуаційні теорії лідерства.

Поняття лідерства та керівництва. Відмінності між лідером та керівником. Спільні риси лідера та керівника.

Основні психологічні концепції лідерства. Теорія рис особистості лідера; ситуаційна теорія лідерства; синтетична теорія лідерства. Визначення професійно-важливих якостей керівника.

Типологія лідерства. Класифікація Дж. Морено: формальний, неформальний, соціометричний лідер. Класифікація Ф. Селзніка: інституційний, міжособистісний лідер. Класифікація Р. Бейлза: діловий, популярний лідер. Процесуальний підхід Дж. Хемфіла: пробний, успішний, ефективний лідер. Типологія Р. Кеттела: фокусоване лідерство, розсіяне лідерство. Критерії класифікації лідерства. Експериментальне дослідження стилю лідерства (представники школи «групової динаміки»): авторитарний, демократичний, ліберальний стиль. Теорія лідерства Д. Мак-Грегора. Теорія Р. Лайкерта (система орієнтована на завдання та система орієнтована на відносини).

Тема 2. Розвиток лідерського потенціалу керівника.

Визначення стилю керівництва. Відпрацювання вмінь та навичок визначення типів лідерства та керівництва. Методи виявлення власного лідерського потенціалу. Здатність до лідерства на особистому, груповому та організаційному рівнях. Асертивна поведінка як характеристика сучасного лідера.

Технології формування та розвитку лідерських якостей керівника. Психологічні технології у процесі становлення лідера.

4. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, ступінь вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни
		заочна форма навчання
Кількість кредитів ECTS – 3	Галузь знань: публічне управління та адміністрування 28	Вибіркова

Кількість розділів – 1	Спеціальність: публічне управління та адміністрування 281	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин – 90		1 рік 8 міс.	
		Семестр	
		2-й	
		Лекції	
		6 год.	
		Семінарські	
		6 год.	
		Практичні	
		8 год.	
		Самостійна робота	
		70 год.	
		Вид контролю:	
		залік	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – самостійної роботи здобувача вищої освіти –	Ступінь вищої освіти: магістр		

Структура залікового кредиту (тематичний план)

№ з/п	Назви тем	Всього годин	в т.ч. аудиторних			Самостійна робота
			Лекції	Семінари	Практичні заняття	
1.	Поняття і сутність лідерства. Поведінкові та ситуаційні теорії лідерства	46	4	4	4	34
2.	Розвиток лідерського потенціалу керівника	44	2	2	4	36
	Всього по дисципліні	90	6	6	8	70
	Форма підсумкового контролю – залік					

5. Плани лекційних, семінарських та практичних занять

Тема 1. Поняття і сутність лідерства. Поведінкові та ситуаційні теорії лідерства

Лекція – 4 год.

План

1. Керівник як об'єкт психологічного дослідження. Поняття стилю керівництва та його основні детермінанти.
2. Типи керівників.
3. Концепції (теорії) лідерства.
4. Типологія лідерства.

*Семінарське заняття – 4 год.
Практичне заняття – 4 год.*

Питання для обговорення:

1. Поняття лідерства та керівництва. Відмінності між лідером та керівником. Спільні риси лідера та керівника.
2. Основні психологічні концепції лідерства. Теорія рис особистості лідера; ситуаційна теорія лідерства; синтетична теорія лідерства. Визначення професійно-важливих якостей керівника.
3. Типологія лідерства. Класифікація Дж. Морено: формальний, неформальний, соціометричний лідер. Класифікація Ф. Селзніка: інституційний, міжособистісний лідер. Класифікація Р. Бейлза: діловий, популярний лідер. Процесуальний підхід Дж. Хемфіла: пробний, успішний, ефективний лідер. Типологія Р. Кеттела: фокусоване лідерство, розсіяне лідерство. Критерії класифікації лідерства. Експериментальне дослідження стилю лідерства (представники школи «групової динаміки»): авторитарний, демократичний, ліберальний стиль. Теорія лідерства Д. Мак-Грегора. Теорія Р. Лайкерта (система орієнтована на завдання та система орієнтована на відносини).

Мета практичного заняття: в межах теми здобувачі повинні опанувати практичні навички порівняння понять лідерства та керівництва, знаходження спільних та відмінних рис між даними поняттями; набути практичного досвіду у типологізації лідерства та керівництва, опанувати особливості психологічної діагностики лідерських якостей, аналізувати основні теорії лідерства.

Тема 2. Розвиток лідерського потенціалу керівника

Лекція – 2 год.

План

1. Лідерський потенціал керівника як сукупність якостей, що відповідають потребам колективу.
2. Моделі та методи розвитку лідерського потенціалу.
3. Ефективні технології розвитку лідерського потенціалу керівника.

*Семінарське заняття – 2 год.
Практичне заняття – 4 год.*

Питання для обговорення:

1. Характеристика методів вивчення життєвого шляху, рушійних сил і умов розвитку особистості лідерів організації.
2. Характеристика методів вивчення самодетермінації, саморозвитку, самоактуалізації лідера.
3. Лонгітюдний професійний відбір лідерів організації.
4. Психологічний підхід до професійної підготовки керівників.
5. Психологічні основи адаптації молодих керівників: узагальнення передового вітчизняного та зарубіжного досвіду.

Мета практичного заняття: в межах теми здобувачі повинні засвоїти особливості застосування на практиці основних методів технологій розвитку лідерського потенціалу керівника.

6. Завдання самостійної роботи

Вимоги до організації самостійної роботи здобувачів та структура навчальних завдань визначаються робочими навчальними програмами дисципліни.

Основними завданнями самостійної роботи здобувачів є підготовка і виконання поточних навчальних завдань, а також самостійне вивчення окремих питань дисципліни. Самостійна робота передбачає також підготовку написання доповідей та реферативних повідомлень за наступними темами:

1. Використання соціально-психологічних знань щодо лідерства та керівництва як умова підвищення ефективності професійної діяльності.
2. Визначення професійно-важливих якостей керівника.
3. Основні принципи управління.
4. Психологічні критерії ефективності управління.
5. Особливості психологічних методів управління.
6. Влада, авторитет та повноваження управлінця.
7. Індивідуальні стилі управлінської діяльності.
8. Мотивація лідерства.

7. Методи навчання та контролю

Основними методами навчання є лекції, семінарські та практичні заняття, самостійна робота, виконання поточних контрольних завдань, виконання тестових завдань, підготовка реферативних повідомлень. Оцінка якості засвоєння навчальної програми з дисципліни «Лідерство в організаціях» включає поточний контроль успішності, виконання самостійної роботи та складання підсумкового заліку.

8. Орієнтовний перелік питань до підсумкового контролю:

1. Поняття лідерства та керівництва.
2. Феномен лідерства.
3. Основні психологічні концепції лідерства.
4. Якості особистості і поведінка лідера.
5. Авторитарність і лідерство.
6. Проактивний фокус особистості лідера.
7. Визначення сильних сторін і потреб розвитку лідера.
8. Вплив психологічних установок на лідера.
9. Лідер як майстер комунікацій.
10. Якості, притаманні лідеру організації.
11. Стилi лідерства
12. Роль лідера у командному підході в організації.
13. Асертивна поведінка і її роль в діяльності керівника організації.
14. Поняття «лідерський потенціал».
15. Особливості нарощування лідерського потенціалу керівника організації.
16. Основні стратегії забезпечення лідером мотивації командних працівників.
17. Відмінності між лідером та керівником. Спільні риси лідера та керівника.
18. Теорія рис особистості лідера.
19. Ситуаційна теорія лідерства.
20. Синтетична теорія лідерства.
21. Визначення професійно-важливих якостей керівника.
22. Типологія лідерства.
23. Критерії класифікації лідерства.
24. Здатність до лідерства на особистому, груповому та організаційному рівнях.
25. Методи виявлення лідерського потенціалу.
26. Модель компетенцій лідера
27. Менеджерські компетенції лідера
28. Компетенції лідера в області командування та роботи в команді
29. Креативність і повсякденна діяльність лідера
30. Розвиток лідерів організації: система управління розвитком талантів до керівництва
31. Емоційний інтелект лідера.
32. Мотивація і делегування владних повноважень лідером.
33. Інноваційне лідерство.
34. Харизма лідера.
35. Резонансний та дисонансний лідер.
36. Потенціал і компетентність лідера.
37. Ментальні моделі лідерства.

38. Стратегічне лідерство.
39. Значення комунікації для лідерства.
40. Ментальні моделі лідерства.
41. Сприйняття: як лідери інтерпретують досвід.
42. Розвиток мислення лідера.
43. Незалежність мислення лідера.
44. Відкритість свідомості лідера.
45. Системне мислення лідера.
46. Вдосконалення лідером власної особистості.
47. Емоційний інтелект і лідерство.
48. Становлення морального лідера.
49. Дотримання лідером моралі.
50. Встановлення лідером контролю у порівнянні зі служінням людям.
51. Перешкоди, що постають перед лідерами.
52. Рішення лідером проблем різноманітності.
53. Особисті якості, необхідні лідерові організації з різноманітним складом персоналу.
54. Лідерство як система фреймів.
55. Еволюція лідерства.
56. Стратегія конкуренції і стратегія співробітництва.
57. Стратегії повсякденних змін.
58. Здійснення керівництва у період скорочення персоналу.
59. Керівництво організацією в період впровадження інновацій.
60. Джерела влади лідера в організації.

9. Рейтингова система оцінювання результатів навчання

Поточний контроль – 60		Підсумковий контроль	Сума
T1	T2	40	100
30	30		

Система оцінювання та вимоги

Загальна система оцінювання навчальної дисципліни	<i>участь в роботі впродовж семестру, у тому числі опрацювання завдань самостійної підготовки / залік – 60/40</i>
Вимоги до письмової роботи (за умови наявності)	<i>не передбачається</i>
Семінарські заняття	<i>під час семінарських занять здобувачів вищої освіти відбувається</i>

	<i>опрацювання навчальних питань у межах плану, а також вивчення окремих розділів дисципліни під керівництвом викладача.</i>
Умови допуску до підсумкового контролю	<i>за умови засвоєння визначеного науково-педагогічним працівником обсягу навчального матеріалу, виконання поточних практичних завдань.</i>

10. Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
		Оцінка	Пояснення
90-100	відмінно	A	відмінне виконання
85-89	добре	B	вище середнього рівня
75-84		C	загалом хороша робота
66-74		D	непогано
60-65	задовільно	E	виконання відповідає мінімальним критеріям
35-59	незадовільно	FX	необхідне перескладання
1-34		F	необхідне повторне вивчення курсу

11. Рекомендована література

1. Вірна Ж. П. Особистісна вимогливість професіонала: теорія, практика, методи вивчення: монографія. / Ж. П. Вірна, А. Б. Мудрик; Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки. – Луцьк: Вежа-Друк, 2014. – 255 с.

2. Виноградський М. Д., Виноградська А. М., Шканова О. М. Менеджмент в організації: Навч. посібник. для студ.екон. спец. вузів. – К.: «Кондор, 2002. – 105 с.

3. Карамушка Л. М. Технологія психологічної підготовки персоналу держадміністрацій до роботи в команді / Л. М. Карамушка, О. А. Філь, . В. Левковець, О. І. Альохіна, В. О. Михайленко : навч. посібник. – К. : Наук. світ, 2008. – 182 с.

4. Копець Л. В. Класичні експерименти в психології. – Київ, 2010.
5. Коучинг як технологія розвитку лідерства у сфері освіти / О. О. Нежинська, В. М. Тименко // Теоретичний та науково-методичний часопис «Вища освіта України» ; 2017, № 2 (додаток 1) ; Тематичний випуск «Університет і лідерство». – К. : Інститут вищої освіти НАПН України, 2017. – С. 65–68.
6. Нестуля О.О., Нестуля С.І., Карманенко В.В. Основи лідерства. Тренінг лідерських якостей та практичних навичок менеджера: навч. посіб. – К.: Знання, 2013. – 287 с.
7. Орбан-Лембрик Л. Е. Соціальна психологія: Посібник / Л. Е. Орбан-Лембрик. – К.: Академвидав, 2003. – 448 с.
8. Сергеева Л. М. Лідерство в управлінні професійно-технічним навчальним закладом / Л. М. Сергеева. – К. : Арт Економі, 2011. – 144 с.
9. Сорочан О. Формування ефективної команди або книжка про те, що один у полі не воїн : посіб. для працівників апарату суду / О. Сорочан, І. Хахуда. – К., 2010. – С. 18–23.
10. Сорочан Т. М. Програма розвитку. Для державних службовців. Лідерство як управлінська компетентність : навч. посіб. для проведення тренінгу / Т. М. Сорочан, В. В. Ковальчук, Л. О. Бабенко, Л. В. Юзвенко; ДВНЗ «УМО». – К., 2015. – 35 с.
11. Сурай І. Г. Формування та розвиток еліти в державному управлінні: історія, методологія, практика : монографія / І. Г. Сурай. – К. : КОМПРИНТ, 2012. – 332 с.
12. Управління командою: 5 завдань і інструментів лідера: метод. посіб; за заг. ред. Є. Р. Чернишової / О. І. Бондарчук, О. А. Філь, В. В. Ковальчук, Л. В. Жабенко; Ун-т менеджменту освіти НАПН України – К., 2015. – 116 с.
13. Основи соціально-психологічного тренінгу: науково-практичні рекомендації / за заг. ред. Л. І. Казміренко. – Івано-Франківськ: Симфонія-форте, 2011. – 136 с.
14. Управлінське лідерство : виклики сьогодення: колективна монографія ; за заг. ред. В. В. Толкованова. – Хмельницький : ПП Мельник А. А., 2013. – 600 с.

Підпис автора РПНД:

Оксана ХРИСТЮК